

Partidul Comunist în sistemul politic al României socialiste *

Mihai M. Petrescu

Abordînd problema rolului conducător al partidului în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, Programul Partidului Comunist Român adoptat la Congresul al XI-lea, fundamentează și sintetizează într-o viziune istorică și teoretică profundă și coerentă, concepția și principiile programatice ale partidului nostru cu privire la fenomenul partidist, ca o coordonată esențială și o manifestare caracteristică a relațiilor politice în cadrul sistemelor și proceselor social-istorice contemporane.

În contextul politic al societăților de azi, partidele politice nu mai apar ca actori ocazionali, ca exponenți conjuncturali ai unor momente de criză, de cotitură în istoria popoarelor, sau numai ca agenți convenționali ai aparatelor de guvernare sau ai jocurilor electorale, așa cum le calificau cu cîteva decenii în urmă un Ostrogorski sau Michels. Chiar și atunci cînd — în cadrul regimurilor burgheze — forțele de inerție ale mișcării istorice acționează spre a diriguî și manipula fenomenul partidist în cadrul unor sisteme politice articulate cu plăci turnante ale mecanismelor de dominație ale capitalismului istoricește perimat, partidele și sistemele partidiste depășesc limitele circumscrise de regimurile respective, sub impulsul contradicțiilor și imperativelor economico-sociale și politice, reflectînd — prin pozițiile și manifestările lor — însăși arcul valoric care marchează dialectica istorică a epocii contemporane.

Rolurile și răspunderile partidelor se definesc, ca atare, în cadrul determinărilor și valorilor fundamentale care le întemeiază și le orientează existența și acțiunile, ca subiecți primordiali ai relațiilor politice, în structura și dinamica comunităților național-statale.

Ca protagoniști, ca agenți activi de prim ordin ai mișcărilor sociale și naționale, ai confruntărilor politico-ideologice, partidele politice — prin acțiunile și manifestările lor, reflectă în mod deosebit de pregnant, sporirea continuă a rolului maselor în devenirea istorică; amplificarea și diver-

* Comunicare ținută la Sesiunea anuală a Asociației Române de Științe Politice.

sificarea funcțională a politicului în ansamblul vieții sociale; intensificarea coliziunii dintre progres și reacțiune în dinamica civilizației contemporane. În calitatea lor de „personalități colective”, de componente și factori decisivi ai sistemelor și acțiunilor politice, partidele apar în ipotezele lor concrete, sub înfățișări deosebit de variate, de originale. Fiecare partid, ca urmare a determinărilor și postulatelor obiective și subiective, care îi configurează existența și activitatea, poartă în mod evident marca unei identități distinct individualizate. Fiind considerat factor responsabil de prim ordin pentru actele și rezultatele politicii promovate — în cadrul cărora se cuprind, activ sau pasiv, faptele și ideologia sa, ale exponenților săi politici și doctrinari, ale militanților și aderenților săi, ale forțelor sociale pe care le reprezintă și le animă în acțiunea politică — orice partid apare în fața instanțelor de judecată ale istoriei și a opiniei publice ca un agent pozitiv sau negativ în cimpul existenței sociale, în desfășurarea istoriei națiunilor.

Marile transformări revoluționare sociale și naționale, caracteristice epocii contemporane — epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism și comunism — se împletesc, în condițiile actuale, tot mai strins, mai multilateral cu impetuoasa revoluție științifică-tehnică care traversează, prin implicațiile sale, ansamblul civilizației umane la toate nivelele vieții sociale, în toate verigile și componentele sale naționale și mondiale. Această situație istorică nouă și complexă creează, pe toate țărimurile, noi condiții și posibilități de acțiune și creație care pot fi folosite eficient în interesul umanității numai în măsura în care sînt încorporate, controlate și dirijate în mod conștient și responsabil prin activitatea rațională și organizată a unor forțe politice capabile să le valorifice în mod optim în acord cu necesitățile dezvoltării națiunilor și să creeze în lume un climat de pace, de încredere și respect reciproc, de egalitate și colaborare între popoare, promovind o nouă ordine economică și politică internațională.

În mod întemeiat și concludent Programul adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. — referindu-se la rolul partidelor comuniste care acționează astăzi într-o diversitate de situații, dar cărora misiunea și sarcinile lor revoluționare le conferă o răspundere istorică unitară și solidară, întemeiate pe unitatea ideologiei, idealurilor și țărilor lor revoluționare — apreciază că: „În aceste împrejurări este necesară întărirea și creșterea influenței tuturor partidelor pe plan național — premisă hotărîtoare a îndeplinirii în bune condiții a misiunilor istorice. Se cere, totodată, întărirea colaborării și solidarității între toate partidele comuniste și muncitorești pe baza principiilor marxist-leniniste și internaționalismului proletar, care presupun deplina egalitate, respectarea dreptului fiecărui partid de a-și elabora autonom linia politică generală, strategia și tactica luptei revoluționare”¹.

Acționînd în acest spirit, Partidul Comunist Român a realizat mai ales în ultimul deceniu, un uriaș efort teoretic și practic pentru a-și modela

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, București, Edit. politică, 1975.

și perfecționa structurile, formele și metodele de activitate în concordanță cu necesitățile și exigențele actuale și de perspectivă, cu conținutul și dinamica proceselor complexe interne și internaționale care determină și întemeiază rolul său de forță conducătoare a poporului român în opera de construire a socialismului și comunismului.

Documentele partidului nostru, prodigioasa și fertila operă teoretică și politică, pătrunsă de cutezanță și clarviziune creatoare, a secretarului general al partidului nostru — tovarășul Nicolae Ceaușescu — au reasezat și redimensionat, în consecvent spirit științific, materialist-dialectic și istoric, problematica vastă și complexă a statutului și rolului partidului comunist ca forță de avangardă în realizarea misiunii istorice revoluționare a clasei muncitoare, cristalizând în perspectiva contemporană norme, principiile și metodele sale de acțiune ca centru vital al națiunii socialiste. În mod sistematic și profund, pe baza experienței partidului nostru și a mișcării muncitorești și comuniste internaționale, această operă laborioasă și perspicace, demonstrează necesitatea de a se studia și defini conținutul și formele de activitate ale partidului marxist-leninist într-un spirit dinamic și realist, în raport cu situația sa concretă pe plan național și cu coordonatele și tendințele evoluției economico-sociale și politice pe plan mondial. Rolul și funcțiile partidului sunt statuate pe baza înțelegerii temeinice a legităților istorice, a condițiilor specifice concrete în cadrul cărora se afirmă și se îndeplinește rolul său de avangardă în lupta oamenilor muncii pentru libertate și o viață mai bună, pentru progres social și național. Viața impune ca partidul comunist să-și descifreze și să-și modeleze funcțiile și atribuțiile sale într-o perspectivă teoretică și practică principială și eficientă, în concordanță cu cerințele și direcțiile de dezvoltare socială. Odată cu victoria revoluției socialiste, cu instituirea sa în partid de guvernământ, funcțiile și atribuțiile partidului comunist se întemeiază și se realizează în raport cu misiunea și responsabilitatea sa de a îndeplini în procesul edificării socialismului și comunismului deplina unitate moral-politică a poporului, de a optimiza capacitatea de acțiune și creație a societății în raport cu cerințele progresului istoric, pe baza unui program și a unei conduceri științifice, organizind și călăuzind toate forțele națiunii, ansamblul organismelor de stat și a organizațiilor de masă și obștești, întregul sistem social spre realizarea unor forme superioare de integrare și reglare socială, corespunzătoare cerințelor și nivelului de dezvoltare materială și spirituală ale fiecărei etape, din procesul edificării noii orinduirii.

Argumentarea principială și, cu atât mai mult, îndeplinirea practică a rolului partidului revoluționar al clasei muncitoare nu se pot întemeia pe o arhitectonică doctrinară abstractă, pe norme șablonarde sau pe catehetizarea unor experiențe exterioare, preluate mecanic și transformate în modele absolute. Numai temelia de granit a realității concret-istorice, ale cărei condiții și cerințe, determinări și legități sunt cristalizate într-o concepție teoretică unitară și dinamică, este aptă să dea fundament și sens științific, conștient revoluționar, efectiv și eficient, statutului și acțiunii revoluționare a partidului marxist-leninist.

În spiritul marxismului creator, sintetizînd în perspectiva unității dialectice a generalului și particularului, a naționalului și internaționalului rezultatele propriei sale experiențe și ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale, precum și concluziile teoretice care se degajă din confruntările ideologice și științifice în gîndirea social-politică contemporană, Programul partidului nostru, definește locul, rolul, funcțiile și răspunderile partidului comunist în cadrul societății noastre socialiste prin conjugarea organică a două coordonate fundamentale: legitimitatea istorică, legitățile funcționale și dinamice, globale și parțiale, ale sistemului socialist.

Pusă într-o lumină istorică și previzională, consecvent materialist-dialectică, concepția partidului nostru asupra propriei sale existențe și misiuni istorice capătă dimensiunile și tăria conștiinței de sine a unei forțe sociale care, prin vocația sa, concentrează și intruchipează conștiința revoluționară a clasei noastre muncitoare, a națiunii noastre socialiste, a mișcării istorice ce definește sensul epocii contemporane. Opus oricărui dogmatism mesianic, sectar și anchilozant, Partidul Comunist Român circumscrie rolul și răspunderile ce îi revin în cadrul următorului sistem de referință istoric-programatic:

a. *partidele sînt un rezultat al dezvoltării istorice; ele au apărut pe o anumită treaptă a evoluției sociale, în condițiile împărțirii societății în clase antagoniste;*

b. *partidul comunist s-a născut odată cu dezvoltarea proletariatului ca clasă, cu asumarea conștientă de către acesta a rolului istoric ce-i revine în realizarea progresului social;*

c. *partidul va exista atît timp cît își va exercita misiunea de a conduce transformarea revoluționară a societății, edificarea socialismului și comunismului;*

d. *partidul va dispărea treptat, odată cu dispariția claselor, cu omogenizarea deplină a societății comuniste;*

e. *acest proces istoric se realizează în mod evolutiv, prin integrarea partidului în viața societății, prin participarea tot mai organică a membrilor de partid la întreaga viață socială în strînsă legătură cu masele populare trecînd, în mod obligatoriu, prin întărirea și dezvoltarea la cel mai înalt nivel a rolului conducător al partidului în societate.*

În toate lucrările sale, tovarășul Nicolae Ceaușescu argumentează perseverent ca principiu metodologic fundamental, tratarea problemelor partidului în contextul experienței istorice, a problemelor și cerințelor actuale și de perspectivă ale dezvoltării națiunii noastre socialiste.

Legitimitatea istorică, adeziunea unanimă a poporului român și consfințirea constituțională a rolului partidului „de forță conducătoare a întregii societăți”, reprezintă rezultatul unui îndelungat și complex examen istoric. În cursul acestuia evoluția politică a societății românești a fost jalonată de o variată gamă de experiențe partidiste, în cadrul cărora partidul revoluționar al clasei muncitoare și-a afirmat și a ridicat pe trepte tot mai înalte mandatul său revoluționar, ca exponentul cel mai înaintat al aspirațiilor democratice și progresiste ale oamenilor muncii, al libertății și demnității noastre naționale. (Din acest punct de vedere este remar-

cabilă preocuparea cercetătorilor din domeniul istoriei moderne și contemporane de a analiza acest proces istoric în cadrul diferitelor momente și ipostaze ale regimului politic din România burghezo-moșierească; de a releva poziția partidului comunist și a altor forțe democratice și muncitorești în confruntările de clasă, politice și ideologice, interpartidiste, care au culminat și s-au rezolvat în țara noastră într-un mod specific, în perioada crizei revoluționare și a procesului revoluționar de instaurare a regimului democrat-popular și de făurire a bazelor economico-sociale și politice ale orinduirii socialiste).

În acest proces istoric s-au consacrat și s-au atestat statutul și rolul partidului, competențele și răspunderile partidului revoluționar al clasei muncitoare — forța conducătoare, centrul vital al întregului sistem al societății socialiste — definindu-se ca atribute esențiale și legitime ale mecanismului funcțional prin care puterea politică se realizează ca adevărată suveranitate a poporului, a națiunii, ca putere a poporului, prin popor și pentru popor.

Calitatea partidului de avangardă a clasei muncitoare, ca forță conducătoare a întregului popor în construcția noii societăți are un caracter legic, generat de faptul că socialismul nu constituie un rezultat spontan, automat al acțiunii legilor obiective de dezvoltare socială, ci este consecința activității deliberate a maselor muncitoare, devenite stăpîne pe soarta lor și care, ridicate la înțelegerea cerințelor dezvoltării sociale, rezolvă în mod conștient problemele fundamentale ale progresului societății. Legitimă, prin însăși temeliile istorice și prin legitățile funcționale ale orinduirii socialiste, calitatea partidului de forță conducătoare a națiunii se afirmă ca o realitate fundamentală a societății noastre, ca un principiu organic al structurii și dinamicii României socialiste.

Extensiunea cimpului acțiunii sociale conștiente și organizate, complexitatea sarcinilor și obiectivelor construcției socialiste și comuniste, conjugate cu intensitatea ritmurilor de dezvoltare rezultate din mobilizarea tuturor forțelor și energiilor creatoare ale societății, impun factorilor de conducere, de reglare a ansamblului sistemului social, exigențe și răspunderi fără precedent. Aceste sarcini sînt prin esența și caracterul lor, în primul rînd, de natură politică. Punînd această problemă în perspectiva locului pe care Partidul Comunist Român îl ocupă în sistemul organizării și conducerii sociale, în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „*Partidul trebuie să fie nu numai — și, nu în primul rînd — conducătorul problemelor curente, conducătorul administrativ ci conducătorul politic-ideologic al societății*”².

Stadiul calitativ superior al emersiunii societății socialiste spre comunism, această nouă etapă solicită gîndirii și practicii sociale răspunsuri la noile probleme cu care se confruntă societatea în impetuoasa și atotcuprinzătoarea ei dezvoltare istorică. Acest proces constructiv, de proporții

² Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, București, Edit. politică, 1975.

titanice, amplifică dimensiunile de masă, innobilează conținutul democratic și generează noi forme ale relațiilor și activității politice, în toate compartimentele și direcțiile vieții sociale. Ca urmare, se desfășoară o acțiune permanentă de perfecționare a activității de concepție și organizare, de conducere și de control funcțional, de reglare conștientă, de planificare și orientare eficientă a ansamblului sistemului social și a fiecăreia din componentele sale.

Construcția socialistă reprezintă un ansamblu unitar, ale cărui laturi sînt strîns legate între ele, într-o intercondiționare reciprocă, deosebit de activă și dinamică. În această ordine de idei prezintă o însemnătate deosebită: cercetarea atentă a contradicțiilor inerente unei epoci de profunde transformări revoluționare în viața materială și spirituală a poporului, adoptarea căilor corespunzătoare pentru soluționarea sau depășirea lor, pentru ca ele nu numai să nu degenereze în antagonisme ci să înlesnească afirmarea noului în toate domeniile de activitate socială.

Adecvarea formelor și metodelor de conducere politică, economică și administrativă în funcție de conținutul și dinamica noilor structuri și procese sociale are în vedere faptul că nu se poate concepe făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate fără o conducere și acțiune unitară, fără funcționarea activă și plenară a centralismului democratic, fără o strînsă legătură între organele conducătoare și mase, fără a acționa după plan unic, nu numai în economie ci în toate domeniile de activitate.

Telurile revoluționare și umaniste ale comunismului nu pot fi atinse fără o îmbinare armonioasă a conducerii unitare cu inițiativa și experiența de jos, fără realizarea plenară și consecventă a democrației socialiste, fără participarea activă a poporului la elaborarea și înfăptuirea politicii partidului în toate domeniile de activitate.

Direcționată spre întărirea forței de organizare și de acțiune conștientă a orinduirii socialiste, politica partidului de perfecționare și raționalizare a instituțiilor și organismelor de stat și obștești, economice și culturale, politice și administrative este orientată totodată spre înlăturarea fenomenelor aleatorii de indisciplină, de birocratism și șablonism, de rutină și stagnare care, manifestîndu-se într-un domeniu sau altul, ar putea altera sau obstrucționa înfăptuirea normelor și principiilor de viață și activitate socialistă, caracterul și sensul democrației socialiste, prejudiciînd satisfacerea optimă a intereselor și aspirațiilor generale și fundamentale ale poporului, îngreunînd opera de construcție a societății socialiste multilateral dezvoltate, înaintarea spre comunism.

Capacitatea partidului de a mobiliza și conduce masele este puternic influențată de cadrul instituțional democratic al ansamblului relațiilor sociale. După cum socialismul și democrația sînt de nedespărțit, tot atît de indisolubil sînt corelate ca elemente motrice ale aceluiași proces social-istoric: adîncirea democrației socialiste și întărirea rolului conducător al partidului.

Întreaga acțiune de dezvoltare și adîncire a democrației socialiste se înfăptuiește din inițiativa și sub conducerea partidului, în condițiile perfec-

ționării continue a stilului și metodelor sale de muncă, ale creșterii rolului său politic și ideologic în toate domeniile de activitate. Experiența țării noastre relevă cu pregnanță ca o tendință obiectivă necesară, logică, a desfășurării acțiunii sociale în cursul procesului de dezvoltare socialistă spre comunism, integrarea organică tot mai strinsă a activității partidului ca centru coordonator, în activitatea tuturor organelor sociale de stat și economice.

Este vorba de un proces de osmoză funcțională în cadrul sistemului politic, rezultată după cum s-a evidențiat din implantarea tot mai adincă și mai substanțială a partidului în viața și activitatea întregii societăți, în participarea nemijlocită a organizațiilor, a organelor și activiștilor de partid la rezolvarea sarcinilor și problemelor construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, prin crearea unor organe politice care sînt simultan organe de partid și de stat, prin investirea unor cadre de partid cu funcții de răspundere și în organele de stat. Expresie a extinderii și adîncirii rolului conducător al partidului, dialectica acestei îmbinări se manifestă în actuala etapă prin întărirea concomitentă a activității și rolului statului, ale organizațiilor obștești și ale celorlalte organisme sociale în mobilizarea, organizarea și integrarea într-un efort unitar a tuturor forțelor sociale, a întregii energii creatoare a societății. Acțiunea partidului este îndreptată spre organizarea, conducerea și planificarea întregii activități sociale, impulsînd și orientînd dinăuntru tuturor verigilor sistemului social-politic, printr-o activitate vie, angajată, participarea clasei muncitoare, a întregului popor la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate, la crearea condițiilor pentru înaintarea spre comunism. Rezultatul acestei acțiuni este o dezvoltare în amploare și intensitate a democrației socialiste, o angajare tot mai puternică și mai concretă a partidului în conducerea statului și organizațiilor obștești, în ansamblul sistemului social-politic al societății, al întregii națiuni. Astfel prin politica sa științifică și profund democratică, printr-o sincronică stimulare a forței raționalizatoare și creatoare a științei în toate domeniile de activitate și prin dezvoltarea și adîncirea democrației socialiste, politica Partidului Comunist Român lărgeste și consolidează continuu cîmpul acțiunii conștiente în întregul ansamblu funcțional și în desfășurarea dinamicii istorice a societății noastre. Practic, aceasta înseamnă creșterea cantitativă și calitativă a participării competente și active a maselor populare la conducerea societății, integrarea organică a tuturor forțelor sociale într-un sistem social unitar, în continuă omogenizare. Ca urmare a acestui proces, creșterea și afirmarea rolului conducător al partidului în condițiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate se înfăptuiesc printr-o împletire tot mai strinsă, mai organică, mai unitară a activității partidului, statului și celorlalte organisme politice și obștești care organizează și coordonează viața economică, socială și culturală a poporului. Acesta este un aspect relevant al direcției urmate de formele de organizare social-politice ale societății noastre socialiste în tendința lor de a se dezvolta în perspectivă spre autoconducerea conștientă, corespunzătoare societății comuniste.

Succesul întregii activități desfășurate de partid pentru împlinirea mandatului său revoluționar, perfecționarea conducerii vieții social-economice și cultural-ideologice corespunzător exigențelor făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării națiunii noastre spre comunism, sînt determinate în mod hotărîtor de activitatea organelor și organizațiilor de partid, de calitățile politice, morale și profesionale, de spiritul de răspundere al cadrelor, al activiștilor și al membrilor de partid, al acelor care sînt la toate nivelele și în toate domeniile vieții sociale expoenții și modelatorii modului de viață comunist.

În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat modul funcțional, organic, în care trebuie înțeleasă relația dintre democrația socialistă în activitatea social-economică, de stat și obștească și democrația internă de partid, dintre democrația socialistă și conștiința revoluționară.

„Noi, a spus în cuvîntul său, Secretarul general al partidului, — *ne preocupăm în general de democrația socialistă, dar nu trebuie să uităm nici un moment că aceasta este, pînă la urmă, nemijlocit legată de felul în care în interiorul partidului există o viață democratică, de felul în care organele și organizațiile noastre de partid acționează în concordanță cu prevederile statutului nostru, care pornesc de la necesitatea afirmării cu putere a principiului conducerii și muncii colective, al participării membrilor de partid, a activului și cadrelor de partid la elaborarea colectivă a hotărîrilor și aplicarea lor în viață, la unirea eforturilor oamenilor muncii pentru înfăptuirea politicii partidului*”³.

În acest context, se relevă necesitatea de a se acorda mai multă atenție întăririi răspunderii, disciplinei și ordinii în toate domeniile de activitate. „*Democrația de partid, dezvoltarea democrației socialiste în general sînt strîns legate și trebuie concepute în strînsă legătură cu creșterea spiritului de răspundere al fiecăruia, a ordinii și a disciplinei de partid. Acestea nu numai că nu vin în contradicție, dar se condiționează; nici nu se pot concepe una fără alta. Nu se poate concepe democrația de partid fără ordine și disciplină, fără răspunderea în muncă, așa cum nu se pot concepe răspunderea, ordinea și disciplina de partid fără un înalt nivel politic-ideologic de înțelegere, fără acțiunea conștientă desfășurată în toate sectoarele de activitate*”⁴.

Pe deplin conștient de răspunderea mandatului său istoric, Partidul Comunist Român urmărește permanent perfecționarea neîntreruptă a activității partidului, a tuturor organelor și organizațiilor sale, a întregii societăți. Numai astfel vor triumfa înaltele principii ale politicii sale, se va dezvolta și înflori democrația noastră socialistă, se vor realiza deplin binefacerile civilizației și ale umanismului socialist, pătrunzînd tot mai adînc în întreaga viață a societății, în existența tuturor oamenilor muncii.

³ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Consfătuirea de lucru de la Comitetul Central al Partidului Comunist Român* din 23 septembrie 1977.

⁴ *Ibidem*.